24 Maaliskuuta 2016

EDUSKUNNAN LAKIVALIOKUNTA

Kirjallinen lausunto

Asia: Komission sopimustekstiehdotus siitä, miten investointisuojaa ja riitojenratkaisua koskevat määräykset ehdotetaan sisällytettäviksi Euroopan Unionin ja sen jäsenvaltioiden sekä Yhdysvaltojen välisiin kauppa- ja investointikumppanuus-neuvotteluihin ja muihin Euroopan unionin vapaakauppasopimuksiin.

1. Tiivistelmä

Tämä lausunto pohjaa Suurelle valiokunnalle 4.2. lähetetylle kirjalliselle lausunnolle investointisuojasta sekä komission karkauspäivänä julkaiseman EU:n ja Kanadan välisen CETA -sopimuksen investointiluvun muutoksille. Uusi CETA -sopimuksen esitys sisältää parannuksia TTIP-sopimuksen investointilukuun verrattuna, mutta kumpikaan näistä ei poista investointisuojaan liittyviä perustavia ongelmia ja vinoutumaa sijoittajan eduksi.

Investointisuoja ja oikeus haastaa julkinen valta erillisen tuomioistuimen käsiteltäväksi nivoutuu myös investointikappaleen kansallisen kohtelun velvoitteisiin. Toisin kuin komission TTIP-sopimuksen palvelutarjouksen investointiosio, CETA-sopimuksen investointiosio kunnioittaa paremmin jäsenmaiden palvelukaupan listauksissa esille tuomaa tahtoa siitä, mitkä palvelut tulisi pitää pois palvelukaupan velvoitteiden piiristä sääntelyn liikkumavaran säilyttämiseksi tulevaisuudessa. Toisaalta myös CETA-sopimuksessa sosiaali- ja terveyspalvelut on muuten sisällytetty investointisuojan alaisuuteen.

Komission tekstiehdotukset CETA-sopimuksen tai TTIP-sopimuksen suhteen eivät ole riittäviä terveyspalveluihin ja kansanterveyden edistämiseen kohdentuvien haasteiden estämiseksi. Uusimmatkaan muutokset eivät poista ongelmaa sijoittajan neuvotteluvoiman vahvistamisesta tai haasteiden asettamisen ja korvausvelvoitteiden mahdollisuudesta legitiimin ja tasapuolisen sääntelyn suhteen. Se ei myöskään poista ongelmaa päätösvallan siirtymisestä erilliseen tuomioistuimeen.

Terveyspalvelut, terveydensuojelu ja kansanterveystoimet ovat jo olleet korvausvaatimusten kohteena. Julkisrahoitteisessa terveydenhuollossa käytetään merkittäviä taloudellisia resursseja. Suomessa on jo merkittävä määrä ulkomaisia terveydenhuollon investoijia. On realistista olettaa, että tulevaisuudessa kansallista sääntelyä voidaan joutua kiristämään ja puuttumaan sijoittajien saavutettuihin etuihin tai asemaan terveydenhuollon kustannusten vähentämiseksi tai kansanterveyden ja terveyden suojelun edistämiseksi. Investointisuoja vesittää pyrkimykset pitää sosiaali- ja terveyspalvelut palvelukaupan ja investointien sitoumusten ulkopuolella. Investoijat ovat tähänkin mennessä perustelleet haasteet sopimusvelvoitteiden pohjalta ja nämä antavat tähän edelleen mahdollisuuden.

Suomen kannoissa perusmuistiossa (UM2015-01197) asetettua tavoitetta siitä, että sopimusesitys antaa **täyden oikeuden legitiimiin julkisen edun nimissä tehtyyn säätelyyn, ei nykyisessä TTIP- tai CETA -sopimustekstiesityksessä saavuteta**, sillä tätä rajoittavat investointien kansalliseen kohteluun ja suojeluun kohdentuvat velvoitteet ja oikeudet sekä mahdollisuudet vaikuttaa päätöksentekoon korvausvaatimusten tai näiden uhkan kautta. Julkisella vallalla on vastuu paitsi sijoittajien kohtelusta myös työelämän ehdoista, kansalaisten ja kuluttajien oikeuksista, verotuksesta, julkisen talouden kestävyydestä, terveyden ja ympäristönsuojelusta, terveyden edistämisestä sekä peruspalveluiden saatavuudesta ja laadusta.

Eduskunta voi toivoa parasta nykyisten esitysten puitteissa tai pyrkiä varmistamaan kansallisen politiikan liikkumavaran. Investointisuoja antaa perusteet vedota Lissabonin sopimuksen nk. hätäjarrun käytölle. Varmin keino varmistaa kansallinen liikkumavara on jättää investointisuoja pois sopimusneuvotteluista.

2. Investointisuoja ja terveyspolitiikka

Investointisuoja vesittää tavoitteet pitää sosiaali- ja terveyspalvelut kauppa- ja investointisopimusneuvotteluiden ulkopuolella, sillä se kattaa myös sosiaali- ja terveyspalvelut. Monet terveydensuojeluun ja terveyden edistämiseen kohdentuvat julkishallinnon toimet ovat suoraan vastakkaisia sijoittajien edulle, voivat rajoittaa merkittävästi tuotto-odotuksia sekä vaikuttaa maassa jo olevien investoijien kansalliseen kohteluun verrattuna esimerkiksi kansallisiin ei-voittoa tuottaviin toimijoihin.

Alkoholi- ja tupakkapolitiikan lisäksi investointisuoja voi vaikuttaa toimiin ei-tarttuvien tautien ennaltaehkäisemiseksi sekä lääkkeiden hintapolitiikkaan. Investointisuoja on jo johtanut terveyteen kohdentuviin haasteisiin. Philip Morrisin haaste Australialle on herättänyt laajaa kritiikkiä. Vaikka Australia voitti kanteen, sen perustana olivat tekniset, eivätkä haasteen sisältöön kohdentuvat perusteet[1]. Philip Morris on haastanut myös Uruguayn tupakkaan kohdentuvista toimista[2]. Lääkeyhtiö Eli Lilly on haastanut Kanadan oikeuden päätöksestä lääkepatenteista[3]. Haasteita on nostettu myös ympäristöterveyden osalta Kanadaa[4] ja ongelmajätteiden käsittelystä Meksikoa vastaan[5]. Haasteiden uhka vaikuttaa myös eri ministeriöiden ja politiikka-tavoitteiden väliseen asemaan ja asettaa muut sääntelytavoitteet helposti kauppaan ja investointien edistämiseen kohdentuville sitoumuksille alisteisiksi[6].

Puola haastettiin sen peräytyessä aikomuksista yksityistää julkisia vakuutuspalveluita ja jättäessä yksityistämisen[7] kesken, jotta sijoittaja ei olisi saanut yhtiössä määräävää

[1] Ks. http://www.smh.com.au/federal-politics/political-news/australian-government-wins-plain-packaging-case-against-philip-morris-20151218-glqo8s.html
[2] Ks: http://www.italaw.com/cases/460
[3] Ks: http://www.international.gc.ca/trade-agreements-accords-commerciaux/topics-domaines/disp-diff/eli.aspx?lang=eng
[4] Ks: http://www.italaw.com/cases/409
[5] Ks: http://www.italaw.com/cases/671 , tapausta esitelty myös kestävän kehityksen kannalta keskeisten tapausten kokoelmassa vuosilta 2000-2010: https://www.iisd.org/investment/dispute/arbitration.aspx
[6] Kanadassa Ethyl-päätöksen on katsottu vaikuttaneet hallinnon myös hallinnon sisäisiin käytäntöihin, ks: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2700238
[7] Ks: http://www.italaw.com/cases/412. Asia sovittiin edelleen: http://uk.practicallaw.com/6-500-6640?service=arbitration

markkina-asemaa. Slovakiassa markkinaehtoistumisesta seurannut kustannusten kasvu johti julkisen vallan toimiin, joissa julkisrahoitteisista palveluista saadut voitot edellytettiin investoitavaksi takaisin palvelujärjestelmään[8]. Slovakia joutui maksamaan korvauksia ja välimiespaneeli painotti raportissaan, että maalla **olisi ollut mahdollisuus sulkea pois terveyspalvelut investointisuojan piiristä**[9]. Suomen kannalta Kanadan, Singaporen ja Yhdysvaltain kanssa neuvoteltavat investointisuojan sopimukset muuttavat tilannetta investointisuojan suhteen, sillä aikaisemmin investointisuojaa on vaadittu ainoastaan mailta, jotka eivät ole investoineet sosiaali- ja terveydenhuoltoon Suomessa.

Näiden jo nostettujen haasteiden pohjalta, joista merkittävä osa on johtanut julkisen vallan maksamiin korvauksiin, tulisi sosiaali- ja terveyspalvelut, sosiaaliturvan rahoitus, lääkkeet, kansanterveyden edistäminen, ympäristöterveydenhuolto sekä terveydensuojelu selkeästi ja yksiselitteisesti sulkea pois investointisuojan velvoitteiden ja korvausten piiristä valtiontukien tavoin. Komission uusi esitys ei nykyisessä muodossaan ole riittävä tai vedenpitävä. Tässä tulee huomioida etenkin lääkkeiden ja lääkkeisiin kohdentuvien haasteiden merkitys, sillä korvauspäätöksillä on usein merkittävä vaikutus yritysten taloudellisille eduille[10]. Investointisuojan antamaa mahdollisuutta hakea korvauksia tuomioistuimen kautta ei sopimuksessa rajoiteta ja TTIP-sopimuksen osalta ulotetaan myös investoijien kansalliseen kohteluun.

On syytä huomioida, että suomalaisessa terveyspalvelujärjestelmässä amerikkalaisten sijoittajien lisäksi intressejä on ollut myös kanadalaisilla ja singaporelaisilla sijoittajilla[11]. Terveydenhuollossa sekä vanhustenhuollossa yritysten keskittyminen sekä verojärjestelyt ovat jo olemassa oleva haaste. Suomen työeläkelaitos on eurooppalaisittain poikkeuksellinen järjestely, jonka osalta tulee huomioida komission uusi muotoilu, jossa sosiaaliturvaan kohdentuvan poikkeaman osalta TTIP:n tekstiesityksessä edellytetään, ettei näitä voi pitää peiteltynä investointien tai kaupan rajoituksena[12]. Sijoittajien intressit voivat kohdentua myös yksityisen ja julkisen sektorin yhteistyöhön ja ulkoistamiseen. Ruotsissa Västernorrlannin läänissä on siirrytty edellyttämään voittoa tuottamatonta palvelutuotantoa terveyspalveluissa[13]. Sosiaali- ja terveyspolitiikan liikkumavaran kannalta tuleekin varmistaa, ettei investointisuoja estä julkisen vallan puuttumista rahastukseen, rahoituspalveluiden ylilyönteihin, verojärjestelyihin tai kansallisen työeläkejärjestelmän asemaan tulevaisuudessa.

---

[8] Ks: http://www.italaw.com/cases/417

[9] Päätöksessä vuodelta 2012 todetaan: "**Indeed, the Contracting Parties could go further, and exclude health care altogether from the coverage of the BIT if they so wish. But as long as the provisions of the Treaty remain in force and applicable, they must be respected**. That is what the Governments of the Contracting Party intended when they chose to conclude the Treaty, for what they judged to be the benefit of their States and their nationals."

[10] Tämä on heijastunut esimerkiksi Tyynenmeren valtioiden TPP -sopimuksen investointisuojan muotoiluissa, joskin sopimuksen ja sen investointisuojaan kohdentuvien velvoitteiden on arvioitu vaikuttavan negatiivisesti lääkkeiden hintoihin myös Yhdysvalloissa:
http://journals.plos.org/plosmedicine/article?id=10.1371/journal.pmed.1001970

[11] Mehiläisessä on ollut Singaporen valtion investointeja, Apotti-hankkeesta kilpailivat loppusuoralla amerikkalainen ja kanadalainen yritys.

[12] Slovakian tapauksessa nostettiin esille este voittojen kotiuttamiseen (Transfer, Artikla 6).

[13] Ks. esim: http://www.theguardian.com/healthcare-network/2015/apr/28/swedish-council-limit-private-profit-healthcare-public

On hyvin mahdollista, että paineita puuttua nk. rahastukseen voi nousta myös Suomessa, jossa kansainvälisten terveydenalan yritysten verojärjestelyt eivät ole saaneet kansalaisten laajaa tukea. Investointisuoja voi jo tehtyjen haasteiden valossa muodostua ongelmaksi, mikäli politiikkaa tai toimia muutetaan ulkomaisille investoijille merkittävästi epäedullisemmaksi esimerkiksi omaan tuotantoon paluun, toimintaehtojen tai työelämän vaatimusten kiristämisen seurauksena. Investointisuoja antaa ulkomaisille investoijille kotimaisia yrityksiä paremman neuvotteluaseman ja vahvistaa yritysten asemaa suhteessa kansalaisjärjestöihin tai yhteisöihin palveluiden tuottajina.

Markkinaoikeudessa on jo käyty merkittävä määrä terveyspalveluihin, lääkkeisiin ja terveydenhuollon tietojärjestelmiin kohdentuvia tapauksia. On hyvin mahdollista, että taloudellisesti merkittävimmät tapaukset voisivat siirtyä investointisuojan alaisuuteen. Haasteista aiheutuvat oikeudelliset kulut on arvioitu noin 4-6 milj. US$ tapausta kohti[14]. Suomi on ollut lääkkeiden viitehintajärjestelmään liittyen Yhdysvaltain kauppapolitiikan 301-seurantalistalla vuoteen 2014 ja on todennäköistä, että asia olisi viety välimieskäsittelyyn, jos se olisi ollut mahdollista.

3. Investointisuojan kansainvälinen ulottuvuus

Maailmanterveysjärjestön (WHO) pääjohtaja Chan on toistuvasti varoittanut investointisuojan ongelmista painottaen sitä, että terveysministeriöiden on oltava kauppa- ja investointineuvotteluissa neuvottelupöydässä, elleivät halua joutua ruokalistalle[15]. WHO on kiinnittänyt huomiota investointisuojaan etenkin tupakkasopimuksen ja tupakoinnin vähentämiseen kohdentuvien sitoumusten ja tavoitteiden haasteena[16]. Lääkäreiden maailmanjärjestö on ottanut kriittisen kannan investointisuojaan kauppa- ja investointisopimuksissa.[17] YK:n ihmisoikeuksien raportoija on nostanut investointisuojan ongelmat esille suhteessa ihmisoikeuksiin[18].

Investointisuojan sisällyttämistä on perusteltu sillä, että näin voitaisiin uudistaa investointisuojaa etenkin ongelmallisimpien sopimusten suhteen. Tämä ei kuitenkaan edellytä yhä uusien sopimusten neuvottelua ja investointisuojaa ovatkin puoltaneet etenkin ylikansalliset yritykset sekä järjestelmästä hyötyvät tahot. Investointisuojan sisällyttäminen teollisuusmaiden välisiin sopimuksiin mahdollistaa myös sen normalisoinnin yleisenä lähtökohtana. Järjestelmä on saanut myös sen sisältä lähtevää kritiikkiä[19]. Oma kysymyksensä on se, missä määrin investointisuoja siirtää normaalia sijoittajanriskiä julkiselle vallalle kansainvälisten sopimusten ja sitoumusten kautta.

Perusteena investointisuojan hyväksymiselle on painotettu yritysten etua Kiinaan tehtävien investointien turvaamiseksi. Kiina ja Intia ovat investoineet myös Eurooppaan.

---

[14] Ks esim: http://www.allenovery.com/publications/en-gb/Pages/Investment-Treaty-Arbitration-How-much-does-it-cost-How-long-does-it-take-.aspx

[15] Ks: http://www.who.int/dg/speeches/2013/regional-committee-western-pacific/en/ , Chan toi esille huolen investointisuojasta myös Helsingin 2013 terveyden edistämisen konferenssissa: http://www.who.int/dg/speeches/2013/health_promotion_20130610/en/

[16] Ks: http://www.who.int/tobacco/publications/industry/trade/confronting_tob_epidemic/en/

[17] Ks: http://www.wma.net/en/30publications/10policies/30council/cr_20/

[18] Ks: http://www.ohchr.org/en/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=16461&LangID=E

[19] Ks. Esim: http://www.theguardian.com/business/2015/jun/10/obscure-legal-system-lets-corportations-sue-states-ttip-icsid

Kansallisesta päätöksenteon näkökulmasta on sama maksetaanko korvauksia kanadalaisille, yhdysvaltalaisille, kiinalaisille tai intialaisille investoijille. Kansainvälisesti investointisuoja voidaan nähdä myös ensisijaisesti ylikansallisten yritysten etuja vahvistavana ja kansainvälisiä työelämän ja terveyspolitiikan sitoumuksia ja tavoitteita sekä näiden maakohtaista toimeenpanoa hidastavana järjestelmänä. Eduskunnan käsittelyssä tulisikin selvittää investointisuojaa puoltavia argumentteja suhteessa kansainväliseen multilateraaliseen yhteistyöhön sekä arvioituihin hyötyihin ja haittoihin myös kansalaisten, julkisen talouden ja yleisen edun näkökulmasta.

4. Investointisuojan tarpeellisuutta ei ole perusteltu

Investointisuojaa ei ole huomioitu osana TTIP- tai Euroopan Unionin ja Kanadan välisen CETA -sopimuksen taloudellisten vaikutusten arviointia. Investointisuojan puute ei ole estänyt investointeja EU:n ja Yhdysvaltojen välillä. Investointisuojan tarve EU:n ja Kanadan tai EU:n ja Yhdysvaltojen välillä voidaan kyseenalaistaa.

Investointisuojan sisällyttäminen EU:n ja Kanadan väliseen sopimukseen ei ole TTIP-sopimusta ongelmattomampi, sillä suuri osa Yhdysvaltalaisista yrityksistä voisi käyttää myös CETA –sopimusta hyväkseen. On muistettava, että Kanada haastoi EU:n työsuojelun asbestilainsäädännöstä riitojenselvittelyyn Maailman Kauppajärjestön (WTO) alaisuudessa. Kanadalaisilla investoijilla on Suomessa investointeja myös kaivosteollisuudessa[20] ja Kanadan kaivosteollisuus on saanut huomiota ongelmallisista haasteista, joista yksi tuoreimmista on kohdistunut Romanian vetäytymiseen pitkään ajetusta kultakaivoshankkeesta[21].

Olisikin tärkeätä, että kansallisesti selvitetään tarkkaan, ettei investointisuojan kautta vesitetä mahdollisuuksia parantaa ympäristöön, terveyteen sekä työsuojeluun kohdentuvia säädöksiä ja velvoitteita. Kanadan (CETA) ja Singaporen-sopimusten investointisuojaa käsittelevät osiot on neuvoteltu erillisinä ja sopimukset voidaan viedä eteenpäin myös ilman investointikappaleita. Kansallisen päätöksenteon kannalta on tärkeätä, ettei investointisuojaan sitouduta puolihuolimattomasti CETA-sopimuksen kautta, sillä komission uusikaan esitys ei ole riittävä kattamaan sosiaali- ja terveyspolitiikan saralta nousevia ongelmia.

4. Komission sopimustekstiesitys ja sääntely – uudet muutokset

Komission sopimustekstiesitys (TTIP Marraskuun 12 päivältä) painottaa oikeutta sääntelyyn, mutta tämä jää kuitenkin yleiseksi. Investointisuoja ei estä sääntelyä. Investointisuojan ongelmat kohdentuvat ensisijaisesti korvausvaateiden oikeutukseen ja mahdollisuuksiin viedä päätöksenteko erillisen tuomioistuimen käsiteltäväksi eikä sääntelynoikeuteen sinänsä.

---

[20] Ks, sivu 15: http://www.temtoimialapalvelu.fi/toimialaraportit/toimialaraportit_ja_tilastokuvat/kaivosteollisuus_ja_luonnonkivituotteet . Kanadalaisia sijoituksia esim. Kittilässä, Nivalassa, Pyhäjärvellä ja Sodankylässä.

[21] Tapauksen vireilletulo: https://icsid.worldbank.org/apps/icsidweb/cases/Pages/casedetail.aspx?CaseNo=ARB/15/31, Rosia Montanan tapaus on julkisuudessa nostettu esille myös ”ennakointina” siitä, mitä voidaan jatkossa olettaa, sillä haaste ei kata vain aiheutuneita kuluja, vaan myös hyödyntämättä jätetyn mineraalin arvon. Haasteen on esitetty vastaavan Romanian kolmen vuoden koko terveydenhuollon budjettia: ks: http://www.euractiv.com/section/central-europe/opinion/rosia-montana-an-omen-for-ttip/

TTIP:n investointisuojaesityksessä on ylimääräisenä ongelmana sääntelyn välttämättömyyttä ja tarpeellisuutta painottava velvoite (necessity), joka tuo artiklaan doktriinin vähiten kauppa ja investointeja rajoittavista toimista. Investointisopimuksissa tätä on tulkittu erittäin tiukasti[22]. Komission ei olisi tätä ”myrkkypilleriksi” kutsuttua ja investointisopimusten puitteissa usein tiukasti tulkittua doktriinia tarvinnut omaan tarjoukseensa lisätä[23], mutta näin on selvästi haluttu tehdä. Komissio on myös sulkenut myöhemmin samassa artiklassa valtiontuet (state-aid) korvausten ulkopuolelle. Sosiaaliturva, terveyspalvelut sekä kansanterveystoimet olisi voitu sulkea yksiselitteisesti investointisuojan ulkopuolelle, mutta näin ei haluttu tehdä. Tähän liittyen voidaan huomioida, että uudesta CETA -sopimustekstistä sana necessary näyttäisi kuitenkin olevan nyt poistettu[24]. Selkeää poissulkua sosiaali- ja terveyspalveluiden suhteen ei kuitenkaan CETA-sopimuksen uudessa versiossa tehdä. Tehtyjen parannusten ongelmaksi jää edelleenkin se, etteivät ne korjaa perustavaa epäsuhtaa investoijien oikeuksien ja lainsäädännön muiden tavoitteiden välillä.

Investointisuojan tekstiesitykset eivät siten terveystavoitteiden ja politiikan liikkumavaran näkökulmasta ole riittäviä. Kanada-sopimus on askel parempaan suuntaan, mutta se ei ole riittävä, sillä sopimusvelvoitteet antavat edelleen varsin laajan perustan haasteisiin. Olisi tärkeätä, että lakivaliokunta käsittelisi yleisen muistion ohella myös yksityiskohtaisesti esillä olevia vaihtoehtoja, näiden eroja sekä rajoituksia kansallisen päätöksenteon liikkumavaran näkökulmasta kaikkien esitettyjen sopimusartiklojen osalta.

5. Investointien kansallinen kohtelu ja tuomioistuin

Investointisuojan antamien mahdollisuuksien ohella investoijat voivat haastaa julkisen vallan tuomioistuimeen myös velvoitteista investointien kansalliseen ja suosituimmuuskohteluun maassa jo olevien ulkomaisten investoijien suhteen. Kansallisen kohtelun velvoitteet kattavat TTIP-sopimuksen palvelutarjouksessa investointien osalta **kaikki maassa jo olevat palvelut**, **mukaan lukien sosiaali- ja terveyspalvelut.** CETA-sopimuksen aikaisempi tai (29.2.) versio ei ulota velvoitteita niihin palveluihin, jotka jäsenmaat ovat halunneet pitää kansallisen kohtelun suhteen palvelukaupan sopimusvelvoitteiden ulkopuolella.

CETA-sopimuksessa jäsenmaiden listauksia palvelukaupan suhteen on kyetty kunnioittamaan myös investointien kansallisen kohtelun osalta, tulisi selvittää, miksi näin ei ole haluttu tehdä Euroopan Unionin omassa palvelukaupan tarjouksessa ja esityksessä investointisuojasta Yhdysvalloille.

Suomen kannoissa olisi siten mahdollista painottaa, ettei kansallisen kohtelun velvoitteita ja investoijan mahdollisuutta haastaa julkista valtaa tuomioistuimen käsittelyyn sopimusvelvoitteiden rikkomisesta tulisi soveltaa niihin palveluihin, jotka jäsenmaat ovat

[22] “The provision of this section shall not affect the right of the Parties to regulate within their territories through measures **necessary** to achieve legitimate policy objectives, such as the protection of public health, safety, environment or public morals, social or consumer protection or promotion and protection of cultural diversity.”

[23] Ks. http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2692122##, necessity test WTO:n alla, ks myös: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2375596

[24] file:///C:/Users/TYDB97~1/AppData/Local/Temp/tradoc_154329-1.pdf

oman listauksensa mukaisesti halunneet pitää palvelukaupan sopimusvelvoitteiden ulkopuolella.

6. Suomen kannanmuodostus

Kansallisen ja globaalin terveyspolitiikan näkökulmasta investointisuojaa ei tulisi sisällyttää kauppa- ja investointisopimusten osaksi. Nykyinen sopimustekstiesitys ei takaa mahdollisuutta vetäytyä markkinaehtoisuudesta tai puuttua markkinoihin ilman uhkaa korvausvaateista eikä ulotu lääkkeiden saatavuuteen kohdentuviin kysymyksiin. Sääntelyoikeuden painotus ei estä haastetta korvauksiin. Se ei myöskään takaa mahdollisuutta laajapohjaisille kansanterveystoimille ja terveydensuojelun korkealle tasolle. **Uudetkaan muutokset eivät takaa täyttä oikeutta**, **vaan ainoastaan mahdollisuuden politiikan liikkumavaraan sopimuksen sitoumusten puitteissa**. Investointien kansallisen kohtelun sitoumukset sekä investointisuoja rajaavat kansallisen politiikan liikkumavaraa. **Sopimuksen sitoumukset eivät ole tasapainossa yleisen edun, julkisen talouden, kansalaisten, kuluttajien ja työntekijöiden, kansallisten investoijien sekä ulkomaisten investoijien välillä, vaan takaavat edelleen ulkomaisille investoijille erilliskanavan korvaushaasteisiin ilman velvoitteita.**

Suomen kannat komission sopimusesitykseen on tuotu esille muistiossa (UM 2015-01197). Suomen kannoissa tulisi tarkentaa, etteivät komission viimeisimmät sopimustekstiesitykset takaa täyttä sääntelyoikeutta.

Suomella on mahdollisuus Lissabonin sopimuksen ja TFEU Artikla 207.4 nojalla edellyttää[25], ettei investointisuoja uhkaa kansallisen palvelujärjestelmän rahoituksen kestävyyttä. Suomeen kantaan tulisi sisällyttää painotus siitä, että investointisuojan sitoumukset tulee arvioida TFEU Artikla 207.4 valossa. Nykyisessä muodossaan komission esityksen voidaan väittää muodostavan realistisen uhkan sosiaali- ja terveyspalveluiden rahoituksen kestävyydelle.

Mikäli investointisuojan suhteen halutaan edelleen edetä joko TTIP -sopimuksen tai CETA -sopimuksen neuvotteluissa esille tuotujen näkökohtien pohjalta, tulisi Suomen kantaan lisätä tarkistukset siitä:

1. että täysi oikeus legitiimiin julkisen edun nimissä tehtyyn säätelyyn edellyttää, ettei tätä oikeutta rajata vain kauppaa ja investointeja vähiten rajoittaviin toimiin,

2. että täysi oikeus legitiimiin sääntelyyn edellyttää, ettei legitiimejä kansallisia sääntelytoimia voida haastaa

[25] For the negotiation and conclusion of agreements in the fields of trade in services and the commercial aspects of intellectual property, as well as foreign direct investment, the Council shall **act unanimously where** such agreements include provisions for which unanimity is required for the adoption of internal rules.
The Council shall also act unanimously for the negotiation and conclusion of agreements:
(a) in the field of trade in cultural and audiovisual services, where these agreements risk prejudicing the Union's cultural and linguistic diversity;
(b**) in the field of trade in social, education and health services, where these agreements risk seriously disturbing the national organisation of such services and prejudicing the responsibility of Member States to deliver them.**

riitojenratkaisuun ja kompensaatioon erilliseen tuomioistuimeen.

3. että täysi oikeus legitiimiin sääntelyyn edellyttää, etteivät investoijat voi haastaa investointien kansallisen kohtelun pohjalta julkista valtaa erilliseen tuomioistuimeen piiriin palveluissa, jotka on kansallisissa listauksissa haluttu pitää palvelukaupan kansallisen kohtelun sitoumusten ulkopuolella.

4. että nykyiset komission esitykset eivät poista uhkaa sosiaali- ja terveyspalveluiden rahoitukselle, minkä vuoksi Suomi on valmis vetoamaan Artikla 207.4. pohjalta yksimielisyyteen, mikäli investoinnit ja investointisuoja jäävät TTIP- tai CETA -sopimukseen muodossa, joka mahdollistaa kompensaatiovaatimukset sosiaali- ja terveyspalveluiden organisaatioon, rahoitukseen ja toimintaan kohdentuvien legitiimien sääntelytoimien suhteen.

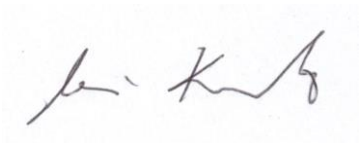

Meri Koivusalo, LKT, MSc
kansainvälisen terveyspolitiikan dosentti
Erikoistutkija, THL
Sähköposti: meri.koivusalo@thl.fi
Twitter: @merikoivusalo